

УДК 631.155.2:634

Болтянська Л.О.

к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнічний університет

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ТИПІВ НАСАДЖЕНЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ САДІВ ПРОМИСЛОВОГО ТИПУ

Анотація: Інтенсифікація садівництва проявляється через оптимізацію обсягів і засобів виробництва продукції, раціонального їх використання, удосконалення технології і організації виробництва забезпечує збільшення виробництва високоякісної продукції з одного гектара насаджень плодово-ягідних культур, зниження собівартості і трудомісткості продукції. Удосконалення основних параметрів ефективності вирощування садів промислового типу та економічна оцінка порід і сортів багаторічних насаджень стає для багатьох садівничих підприємств найбільш актуальним. Дослідження з економічної ефективності багатьох типів садів і ягідників у різних природно-економічних зонах України визначили комплекс показників економічної оцінки типів насаджень, зокрема: капітальні вкладення на створення 1 га насаджень, затрати праці на створення 1 га саду, рік вступу їх у товарне плодоношення; урожайність, коефіцієнт економічної ефективності капітальних вкладень у створення насаджень та їх строк окупності.

Ключові слова: типи насаджень, економічна оцінка порід і сортів багаторічних насаджень, ефективність вирощування садів промислового типу.

Summary. The intensification of horticulture manifested through optimization of production and means of production, rational use, improving technology and production organization for the increasing production of high quality products from one hectare plantation of fruit crops, reducing the cost and complexity of production. Improving the effectiveness of key parameters such as growing gardens industrial and economic assessment of species and varieties of perennial plants is for many the most important horticultural enterprises. Studies on the cost-effectiveness of many types of orchards and berry fields in different natural and economic zones of Ukraine have identified a set of indicators of economic evaluation types of plants, such as: investment for the establishment of 1 hectare of plantations, labor costs for the 1 hectare garden, the year of their entry into commodity fruiting, yield coefficient of economic efficiency of capital investments in the creation of spaces and their payback period.

Постановка проблеми. Інтенсифікація садівництва являє собою основну форму розширеного відтворення. Вона проявляється через оптимізацію обсягів і засобів виробництва продукції, раціонального їх використання, удосконалення технології і організації виробництва забезпечує збільшення виробництва високоякісної продукції з одного гектара насаджень плодово-ягідних культур, зниження собівартості і трудомісткості продукції.

Одним з основних резервів підвищення продуктивності насаджень в сучасних умовах є виведення нових сортів плодово-ягідних культур, розробка високоефективних типів насаджень, підбір сортових комбінацій. У зв'язку з цим найбільш актуальним стає вибір відповідного типу насаджень, визначення економічної оцінки сортів плодових культур, часу трансформації капітальних вкладень та повна оцінка економічної ефективності капітальних вкладень.

Ціль роботи. Метою дослідження є формулювання основних параметрів ефективності вирощування садів промислового типу та економічна оцінка порід і сортів багаторічних насаджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявність певних особливостей галузі поставили товаровиробників перед вирішенням багатьох важливих проблем пов'язаних з підвищенням продуктивності плодових насаджень. В сучасних умовах визначення економічної оцінки порід і сортів плодових культур в недостатній мірі висвітлені в наукових працях вітчизняних вчених. Одночасно, дослідженням теоретичних та практичних питань цього напрямку присвячені праці таких науковців, як О.М.Шестопаля, Єрмакова О.М., Рудьєва В.А., Шумейка А.І., Маркіної Т.А.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтенсивним є сад, в якому при оптимальному співвідношенні основних виробничих фондів, оборотних засобів і засобів праці досягається більш висока ефектив-

ність виробництва порівняно з найбільш поширеним типом насаджень в конкретних природно-економічних умовах.

Основу інтенсивних або екстенсивних систем ведення садівництва складають типи плотво-ягідних насаджень. Під типом насаджень розуміють загальну техніко-економічну характеристику саду і ягідника, яка включає форму крони дерев, схему їх висадки, сортову та підщепну комбінацію тощо.

Типи плодкових і ягідних насаджень, як найбільш динамічні фактори технології промислового садівництва, під впливом ряду економічних чинників постійно змінюються. На сьогоднішній час в садівництві використовують декілька типів крон промислового значення: для зерняткових порід – сади з округлою кроною з загущеною висадкою, пальметні, площинною кроною, шпалеро - карликові; для кісточкових порід – сади з округлою і площиною кроною дерев.

Визначений тип насаджень не може бути універсальним. Окремо обраний тип може бути достатньо ефективним в одному регіоні і одночасно поступатися показниками ефективності в іншому. Досвід показує, що шпалеро-карликові та напівкарликові сади є високоінтенсивними в південних регіонах України, водночас в північних областях краще показали себе пальметні сади інтенсивного типу. Тому, вибір інтенсивного типу плодово-ягідних насаджень залежить від конкретних природно – економічних умов і мети виробництва.

Проведені Інститутом садівництва УААН, дослідження з економічної ефективності багатьох типів садів і ягідників у різних природно-економічних зонах України визначили комплекс показників економічної оцінки типів насаджень. До цих показників відносять: капітальні вкладення на створення 1 га насаджень (балансова вартість 1 га насаджень), грн.; затрати праці на створення 1 га саду (ягідника), люд. год.; рік вступу їх у товарне плодоношення; урожайність (тон /га) плодів – за 4-6 років, ягідників – за 2 роки, у тому числі вищий і перший товарні сорти у відсотках до валового збору; виробничі витрати на 1 га насаджень, грн.; собівартість реалізації 1 ц плодів, ягід, грн.; витрати праці на виробництво 1 ц плодів, ягід, люд.

год.; прибуток з 1 га саду, ягідника, грн.; рівень рентабельності виробництва продукції, %; коефіцієнт економічної ефективності капітальних вкладень у створення насаджень; строк окупності, років.

Рік вступу саду в товарне плодоношення залежить від біологічних особливостей плодкових культур, високого рівня агротехнічних заходів. Дослідженнями встановлено, що переводити молоді насадження в категорію плодоносних найдоцільніше в кінці того року, в якому вартість одержаної продукції за фактичними цінами її реалізації перевищує всі витрати поточного року, з врахуванням витрат на догляд за молодими насадженнями, витрат на збирання і умовної суми амортизаційних відрахувань з балансової їх вартості. Тільки після одержання такого врожаю молоді сади (ягідники) числитимуться у складі плодоносних.

Для оцінки економічної ефективності капітальних вкладень у багаторічні насадження обов'язково враховують середній час трансформації капітальних вкладень. Цей показник характеризує середню тривалість часу, протягом якого капітальні вкладення використовуються в інвестиційному процесі та визначає доцільний тип плодово-ягідних насаджень серед декількох варіантів за найменшою величиною. Середній період трансформації капітальних вкладень дозволяє визначити період обов'язкових вкладень і суму інвестицій для створення саду. До прикладу, якщо сад створюється 3 роки, то відповідно до розрахунків період трансформації капітальних вкладень у діючі основні засоби виробництва може складати 2,15 роки. Тому, та частина капітальних вкладень яка задіяна в термін створення з 2,15 року до 3 років – може бути використана як обігові кошти.

Ринкові умови висувають ряд вимог до сортового складу промислових садів. Здійснення ретельного відбору найбільш ефективних типів сортів плодово-ягідних культур проводиться для конкретних природно-економічних умов з врахуванням цілей підприємства. При цьому окрім продуктивності розглядаються типи і сорти насаджень, що забезпечують зниження трудомісткості садівництва.

Економічна оцінка різних типів насаджень і сортів плодово-ягідних культур визначається комплексом показників, який поділяється на 2 групи: перша характеризує матеріальні і трудові витрати – собівартість продукції, трудомісткість і рівень рентабельності; друга характеризує ефективність використання землі – урожайність, валова продукція, доход в розрахунку на 1 га насаджень. Розрахунки економічної оцінки типів насаджень і сортів доцільно виконувати в наступній послідовності: по - перше визначають строки переводу багаторічних насаджень в групу плодоносних, питомі капітальні вкладення і витрати праці на їх створення, виробничі витрати і витрати праці, урожайність за всі роки. По - друге – вартість продукції за цінами реалізації, собівартість 1 ц плодів і ягід, прибуток, трудомісткість і рівень рентабельності, коефіцієнт економічної ефективності і строк окупності.

Економічне оцінювання сортів найкраще здійснювати в період повного плодоношення на підставі даних про кількість і якість продукції. Проводити оцінку сорту необхідно в цілому по породі та в межах кожної групи сортів за строками дозрівання. Це надає можливість визначення вигідних сортів для кожного періоду дозрівання.

З економічних показників оцінки сортів головними є рентабельність і сума прибутку в розрахунку на 1 га плодоносних насаджень. Крім того, важливим є визначення урожайності, вартості валової продукції з 1 га, затрати праці на 1 ц продукції, собівартість 1 ц, строк окупності. Зокрема собівартість 1 ц продукції досліджуваного сорту визначають з врахуванням виробничих витрат на догляд за насадженнями (за мінусом витрат на збирання) та витрат на збирання урожаю конкретного сорту. Обсяг виробничих витрат по догляду за насадженнями в розрізі сортів однієї й тієї ж плодової (ягідної) культури майже однаковий, проте різниця складається залежно від їх урожайності по сумі виробничих витрат нового сорту та буде відмінною на величину затрат на збирання урожаю продуктивнішого сорту.

Висновки. Проведення економічної оцінки культур різних порід і сортів, використання інтенсивних типів насаджень промислового саду надасть можливість визначити в найкоротші строки найбільш економічно ефективні види плодових культур. Це, в свою чергу, дозволить товаровиробнику цілеспрямовано використовувати інвестиції і в подальшому уникнути вирощування неприбуткових та неконкурентоспроможних порід і сортів плодових культур.

Бібліографічний список.

1. Майдебура В.И., Шестопаля А.Н., Ермаков А.Е. Экономика и организация садоводства. Под. Ред. Майдебуры В.И. – К., Урожай, 1985, с. 90;
2. Рекомендации по породно-сортовому составу плодовых насаждений в степных районах юга Украины – Запорожье, коммунары, 1983 – 34с.
3. Шестопаля О.М. Воспроизводство и эффективность продуктивного использования плодовых и ягодных насаждений. – К.: Сільгоспосвіта, 1994.-256с.